



BELEIDSADVIES OVER
DE KWALITEIT VAN
VERTALING NAAR
VLAAMSE
GEBARENTAAL

Opgesteld door de
Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal -
Publicatiedatum / 21.12.2021



INHOUD

1	Duiding.....	3
2	Conceptuele afbakening	3
3	Probleemsituatie.....	5
4	Verwachtingen	6
5	Oplossing.....	8
6	Samenvatting	9



1 DUIDING

Dit advies richt zich op alle actoren die actief (geweest) zijn rond vertalingen en vertolkingen van voor het publiek bedoelde informatie in het Nederlands naar de Vlaamse Gebarentaal (via televisie, video's online of in een videogids), waaronder de vertalers/tolken Nederlands-Vlaamse Gebarentaal, vertaaldiensten en verschillende klanten, zoals (overheids)organisaties en bedrijven die hun informatie en content toegankelijk willen maken in de Vlaamse Gebarentaal.

De laatste jaren wordt Vlaamse Gebarentaal (afgekort als VGT) steeds zichtbaarder in de maatschappij. Deze minderheidstaal werd op 26 april 2006 door de Vlaamse Overheid erkend als een taal van dove en horende Vlaamse gebarentaligen in de Vlaamse Gemeenschap en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Stapsgewijs vindt de gebarentaal haar weg naar verschillende (overheids)websites en culturele instellingen zoals musea. De adviescommissie Vlaamse Gebarentaal juicht deze initiatieven vanuit verschillende (overheids)organisaties en bedrijven om hun content ook aan te bieden in Vlaamse Gebarentaal alleen maar toe. Echter, er wordt opgemerkt dat de vertalingen naar Vlaamse Gebarentaal niet overal volgens de gewenste kwaliteitsnormen gebeuren.

Dit advies kwam tot stand na overleg met het Vlaams Gebarentaalcentrum vzw en de taalgroep Vlaamse Gebarentaal van KU Leuven campus Antwerpen die ook bezorgd zijn over de geleverde taalkwaliteit in verschillende vertaalopdrachten van het Nederlands naar de Vlaamse Gebarentaal.

2 CONCEPTUELE AFBAKENING

Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, dat geratificeerd werd door België in 2009, vermeldt in verschillende artikelen dat de dove gebarentaligen het recht moeten hebben om toegang te krijgen tot voor het publiek bedoelde informatie in hun voorkeurstaal. Dit kan over verschillende domeinen gaan, van crisiscommunicatie (rond bijv. COVID-19 en wateroverlast), informatieve teksten op verschillende websites waaronder die van de overheid, tot de culturele belevenis in verschillende musea via een videogids. Het toegankelijk maken van deze informatie en content in het Nederlands naar de Vlaamse Gebarentaal kan op twee manieren gebeuren:

////////////////////////////////////

- Door de inzet van tolken Nederlands-Vlaamse Gebarentaal bij live-uitzendingen zoals het VRT-journaal, de persconferenties van de federale en Vlaamse Overheid, de plenaire zitting in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, enz. Hierbij wordt er hoofdzakelijk gewerkt vanuit het gesproken Nederlands als auditieve input.
- Door de inzet van tolken/vertalers¹ Nederlands-Vlaamse Gebarentaal, wat meestal gebeurt bij het vertalen van de teksten in het Nederlands als input. Als output wordt een video met de vertaling in Vlaamse Gebarentaal gegenereerd. Dit gebeurt ook bij vertalen/tolken van vooraf opgenomen en gemonteerde video's (in gesproken taal, met/zonder ondertitels).

We richten ons met dit advies alleen tot het laatste: de vertalingen van het Nederlands naar de Vlaamse Gebarentaal. Toch willen we niet beweren dat de geleverde output in de Vlaamse Gebarentaal bij alle getolkte (live-)uitzendingen evenveel voldoet aan de gewenste kwaliteitsnormen. Volgens een onderzoek² naar het 19u-Journaal van de VRT in VGT bleek dat de respondenten de tolken met moeite begrijpen. Eén van de redenen is vooral dat de vertolking gebeurt door de tolken die VGT als een vreemde taal op latere leeftijd leerden, waarnaar we in dit advies verder verwijzen als L2 (tweede taal). Als een good practice zou er meer gekeken moeten worden naar de getolkte persconferenties rond bijv. COVID-19. Hierin worden tolken ingezet die zelf doof zijn en VGT op moedertaalniveau beheersen. Deze tolken werken dus naar L1, hun eerste taal. Ze maken gebruik van een (horende) tolk als "tussenschakel" die het gesproken Nederlands als auditieve input tolkt naar Vlaamse Gebarentaal, en dus werken naar L2. De dove tolken tolken dan op hun beurt die L2-input naar L1-output die voor breed doof publiek beter te begrijpen is.

Alhoewel we niet de intentie hebben om de gebarentaaltolken te labelen volgens hun gehoorstatus, maar eerder op basis van hun werktalen (tolken naar L1 of L2), pleiten we nog steeds voor het inzetten van dove mensen met VGT als L1 voor de vertaalopdrachten³. De dove tolken/vertalers

¹ In dit geval gebeurt het vertaalwerk tijdens de voorbereidingsfase, maar wordt het een tolkwerk wanneer de vertaling opgenomen wordt voor de camera (waarbij in de meeste gevallen de vertaler/tolk de input in het Nederlands afleest van een autocue voor de camera en dus rechtstreeks tolkt naar Vlaamse Gebarentaal). Het verschil met de live-uitzendingen is dat bij het vertaalwerk de opnames opnieuw uitgevoerd kunnen worden indien een foute vertolking gebeurde tijdens de vorige opnames.

² In 2019 startte de Universiteit Antwerpen een onderzoek naar de manier waarop Vlaamse gebarentaligen het aanbod van de Vlaamse Gebarentaal op de publieke omroep VRT ervaren. Dit onderzoek werd uitbesteed door het Departement Cultuur, Jeugd en Media op advies van de adviescommissie Vlaamse Gebarentaal. Het onderzoek werd afgerond in 2020 en het is, met bijhorende samenvatting, te raadplegen op:

<https://www.adviesvgt.be/samenvatting-rapport-vgt-op-vrt>

³ Gebaseerd op negen verschillende dimensies die pleitten voor het laten uitvoeren van tolkwerk op de televisie door dove mensen met de vereiste competentie en houding in het artikel van De Meulder, M., & Heyerick, I. (2013). (Deaf) Interpreters on television: challenging

zijn culturele insiders en delen die visuele ervaring van de wereld en de visuele conceptualisering van informatie met de dove gebarentaligen⁴. Ook zijn ze bekwamer in het communiceren in gebarentaal en genereren bij het vertaalwerk een natuurlijke taal zoals de Vlaamse dove gebarentaligen ook effectief gebruiken om te communiceren. Vanwege deze taalkundige en culturele identificatie met de dove vertalers, begrijpen de dove gebarentaligen hun vertolkte informatie in gebarentaal veel beter en efficiënter. Bovendien zijn de horende tolken met VGT als L2 eerder opgeleid en getraind in het tolken van gesproken taal als auditieve input naar Vlaamse Gebarentaal. De opgeleide en/of getrainde dove vertalers zijn competenter in het vertalen van geschreven teksten in het Nederlands (als visuele input) naar Vlaamse Gebarentaal (uitgedrukt en waargenomen in de visueel-manuele modaliteit) en zodoende wordt de output minder beïnvloed door het Nederlands (uitgedrukt en waargenomen in de oraal-auditieve modaliteit). Tenslotte zijn de dove mensen beter geplaatst als (taal)rolmodellen.

3 PROBLEMSITUATIE

De adviescommissie VGT is, samen met het Vlaams Gebarentaalcentrum vzw en de taalgroep VGT aan KU Leuven campus Antwerpen, tevreden om vast te stellen dat er in de laatste jaren een toename is van het aantal vertaalopdrachten naar Vlaamse Gebarentaal in verschillende domeinen, uitgevoerd door (dove) L1-tolken/vertalers. Tegelijkertijd bemerken we ook dat hiermee de kwaliteit van de vertaling naar Vlaamse Gebarentaal niet altijd even goed verzorgd wordt als vereist.

Wegens gebrek aan eerdere bestaande opleidingen voor dove tolken/vertalers in Vlaanderen⁵, spreken we hier over een klein pool van professionele dove tolken/vertalers. Ze hebben in het buitenland een opleiding genoten en/of hebben jarenlang training en ervaring opgebouwd. Daarnaast wagen steeds meer dove personen er zich aan om in het beroep van tolken/vertalers te stappen zonder enige ervaring of training. Dus zien we steeds meer output in Vlaamse Gebarentaal

power and responsibility. In L. Meurant, A. Sinte, M. Van Herreweghe, and M. Vermeerbergen (Eds.), *Sign Language Research, Uses and Practices: Crossing views on theoretical and applied sign language linguistics* (pp. 111-136). Berlin: de Gruyter Mouton.

⁴ Zie Stone, C. (2009). *Toward a Deaf Translation Norm*. Washington, DC: Gallaudet University Press.

⁵ Ondertussen kreeg de taalgroep VGT aan KU Leuven campus Antwerpen, op advies van de adviescommissie VGT, financiële steun van de Vlaamse Overheid, onder de bevoegdheid van de ministerie van Cultuur, om van de allereerste formele opleiding voor dove tolken ooit in Vlaanderen een feit te maken. De opleiding start in januari 2022 en wordt afgerond in de zomer 2023.



- **Aan de tolken VGT die werken naar L2** vraagt zij bij vertaalopdrachten⁶ van het Nederlands naar de Vlaamse Gebarentaal zelf bewuster te zijn over hun status, hun positie en over hun taalvaardigheden. Rekening houdend met de Algemene Beroepscode Tolken Vlaamse Gebarentaal⁷ moet een tolk Vlaamse Gebarentaal immers eerst nagaan of hij/zij de opdracht aankan en over de nodige vaardigheden beschikt om de opdracht op een kwaliteitsvolle manier uit te voeren. Ook moeten ze ethische overwegingen maken in het al dan niet aannemen van een opdracht. Het feit dat er steeds meer en meer horende mensen de taal leerden en gebruiken voor professionele doeleinden mag niet betekenen dat dove mensen die VGT als eerste taal hebben daardoor minder kansen krijgen⁸. Kortom, de dove tolken/vertalers die werken naar L1 zijn beter geplaatst voor het vertaalwerk Nederlands-VGT.
- **Aan de dove tolken/vertalers die vertalen naar L1** vraagt zij met aandrang om de waarde van Vlaamse Gebarentaal hoog in het vaandel te dragen. Het is immers een erkende en volwaardige taal en moet kwalitatief hoogstaand geacht worden. Taal- en vertaalkwaliteit moeten boven het commerciële en financiële belang gesteld worden. Ten eerste moeten de dove tolken/vertalers grondig aan zelfreflectie doen, wat betekent dat ze hun kwaliteit en vaardigheden kritisch moeten durven laten beoordelen. Tenslotte moeten ze zich kunnen blijven bijscholen, door trainingen en (internationale) workshops te volgen en open te staan voor en/of te vragen naar feedback.
- **Aan de vertaalbureaus Nederlands-VGT** vraagt zij om te werken met de vertalers die aan de kwaliteitsnormen voldoen (zie hierboven). De vertaalbureaus moeten daarom ook hun werking onder de loep nemen en steeds nagaan of ze voldoen aan de internationale normen rond de kwaliteit en levering van de vertaling⁹. Voor de vertaalopdrachten van voor publiek bedoelde informatie en content verwacht de adviescommissie van dove vertalers dat ze voldoende training én werkervaring hebben of dat ze gemonitord worden door iemand

⁶ Het gaat dus niet over de reguliere tolkopdrachten in verschillende settings waarvoor de dove gebruikers met hun door de overheid verkregen budget van tolkuren (in privé-, werk- en onderwijssituatie o.a.) tolken VGT kunnen inzetten.

⁷ Zie <http://www.cabvlaanderen.be/doc/Beroepscode%20tolken%20VGT%20vernieuwd%20sept%202013.pdf>

⁸ In dit geval zou er sprake zijn van een culturele toe-eigening van Vlaamse Gebarentaal, zie:

<https://www.vgtc.be/vgtc/standpunten/culturalappropriation/>

⁹ Volgens ISO 17100:2015, de nieuwe internationaal erkende norm voor bedrijven binnen de vertaalindustrie, die de essentiële processen voor het verlenen van een vertaaldienst dekt. Het bepaalt en definieert de vertaler, hun technische middelen en de kwaliteit van een dienstverlening.

////////////////////////////////////

- Departement CJM
- Toerisme Vlaanderen
- Inter Vlaanderen
- Gelijke Kansen
- Agentschap Binnenlands Bestuur
- VRT
- Doof Vlaanderen
- VGTC
- KU Leuven
- BVGT, CAB, Tenudo
- Regionale dovenacties en -koepels
- Vertaaldiensten en vertalers NDL-VGT
- Stedelijke toegankelijkheidsambtenaren.